

Voor de mooiste

*De geschiedenis
is van ons*

Een wandeling
met Ted van

Leopold / Amsterdam

Lieshout *en mij*

Op een dag wordt Doornroosje geboren. Alle feeën zijn uitgenodigd om feest te vieren, op één na. Die is daar zo boos over dat ze een vloek uitspreekt over het baby'tje. Doornroosje zal zich prikken aan een spinnewiel en dan honderd jaar slapen. En zo gebeurt het ook. Een eeuw later wurmt een prins zich door de doornstruiken het kasteel in en kust haar wakker.

Dat is wel héél kort verteld.

Je wou toch op tijd terug zijn?

Dat is waar. Nu we het er toch over hebben: ik heb me altijd afgevraagd hoe je je kunt prikken aan een spinnewiel.

Misschien zaten er naaldachtige dingen aan oude spinnewielen.

Spinnewielen zijn altijd oud. Ik heb nog nooit gehoord van een modern spinnewiel.

Kunnen we door?

Ja, hoor.

John Maler Collier maakte in 1921 dit schilderij over Doornroosje, *De Schone Slaapster* genoemd. Met *Doornroosje* en *de Schone Slaapster* wordt hetzelfde sprookje bedoeld, maar de verhalen zijn niet precies hetzelfde. *Doornroosje*

komt van de Duitse Gebroeders Grimm die het in 1812 in een boek uitgaven. *De Schone Slaapster* is van 1697 en komt uit *Sprookjes van Moeder de Gans* van Charles Perrault. Een ver-

schil is dat in de versie van de Gebroeders Grimm het meisje wakker wordt gekust en daarna trouwt met de prins. In de versie van Charles Perrault wordt ze uit zichzelf wakker en gaat

dan meteen met de prins naar bed. De Gebroeders Grimm vonden dat geen goed idee voor kinderen, lieten de seks weg en maakten ervan: *en ze leefden nog lang en gelukkig*.

Er zijn nog veel meer versies van het verhaal. In sommige ervan valt met de prinses ook de hele hofhouding in slaap, en dat zie je hier op het schilderij.

Of misschien zijn het hofdames die de wacht houden bij Doornroosje en van vermoeidheid even zijn ingedut.

Dat kan ook.

De bedoeling die Collier met dit werk had, was het laten zien van drie mooie vrouwen op een romantische manier. Vrouwen die naar het schilderij keken, moesten denken: *o, zo zou ik ook wel willen zijn*. En mannen die ernaar keken, moesten denken: *o, had ik maar een vriendin die zo mooi is*.

Perrault en de Gebroeders Grimm waren niet de bedenkers van het verhaal. Het bestond in de middeleeuwen al, maar waar het precies vandaan komt, weet men niet. Het begin van het verhaal lijkt in ieder geval afkomstig van een oud Grieks godenverhaal. Daar gaan we nu naartoe.

Ben je al klaar met Doornroosje dan?

Ja, we wandelen verder. We moeten wel doorlopen, anders

zijn we nooit op tijd thuis.

Ik vind het wel een beetje afgerfeld. Valt er niks meer over Doornroosje te vertellen?

Jawel, maar het is té erg.

Vertel!

In heel oude versies van het verhaal heeft de prins seks met Doornroosje terwijl ze nog slaapt.

Nee!

Jawel! Ze wordt zwanger, krijgt kinderen en ze wordt pas wakker als die kinderen het gif dat in haar vinger zit eruit zuigen.

Waarom vertel je dat niet gewoon?

Nou ja, je hoeft toch niet álles te vertellen? Dat kan vaak niet eens. Soms moet je een samenvatting geven en dan maak je een keuze. De rest laat je weg.

Ik vind het nogal wat om over te slaan dat Doornroosje werd verkracht.

Dat is allang uit het verhaal verdwenen! Gelukkig maar.

Dus jij vertelt eigenlijk niet alles.

Zou jij aan je nichtje van vijf voorlezen dat Doornroosje werd verkracht?

Nee.

Ik ook niet. Het sprookje is door de jaren heen aangepast

en het zou een ellenlang verhaal worden als ik er steeds bij moest zeggen wat er allemaal is aangepast. Dan zou het vertellen van een sprookje drie dagen duren!

Als jij niet doorgevraagd had, zou ik verzwegen hebben dat de prins seks had met de slapende Doornroosje.

Dan is het maar goed dat ik erop doorging. Ik wil alles weten, hoor je? Ik maak zelf wel uit wat ik wil weten en wat niet.

Kunnen we nu doorgaan dan?

Waar gaan we naartoe? Naar dat godenverhaal?

Precies. Onze wandeling wordt een estafetteverhaal.

Een estafetteverhaal?

Je kent de estafette toch wel? De ene looper geeft het stokje door aan de volgende en die rent ermee verder. We zijn bij Doornroosje geweest en nu gaan we naar de titel van dit boek.

Dus we gaan rennen?

Eh, het wordt meer een snelwandelstafette.

Ik ben benieuwd wie het stokje overneemt van Doornroosje.

Eris.

Nooit van gehoord. Vertel!

John Maler Collier (1850-1934) maakte van zijn eigen vrouw een portret dat al net zo strelend is als het schilderij van Doornroosje. Helaas stierf Marian Collier jong. Nadat ze een kindje gekregen had en met een postnatale depressie was opgenomen in een ziekenhuis, overleed ze daar aan een longontsteking. Collier wilde vervolgens trouwen met haar jongere zus, maar dat was in Engeland verboden. Daarom ging het paar naar Noorwegen waar zo'n huwelijk wel was toegestaan. Het dochtertje uit het eerste huwelijk van Collier werd later ook kunstschilder.

← De *schone slaapster* (1921) door John Maler Collier (1850-1934)

↑ **Marian Collier (née Huxley)**, geschilderd in 1882 of 1883 door John Maler Collier

In een oud Grieks godenverhaal wordt de bruiloft gevierd van Peleus en Thetis. Alle goden zijn uitgenodigd, behalve Eris.

Net als de fee bij Doornroosje!

Eris is woedend. Als het feest aan de gang is, gooit ze een gouden appel tussen de feestvierders. Er staat op: *voor de mooiste!*

Aha, de titel van dit boek!

Drie godinnen krijgen meteen ruzie. Aphrodite vindt zichzelf de mooiste en eist de appel op. Maar Hera en Pallas Athena vinden zichzelf nóg mooier, dus wie krijgt die appel nou?

Ze vragen de belangrijkste god om te kiezen. Maar Zeus gaat het probleem uit de weg. Hij weet dat als hij voor de een kiest, de andere twee kwaad op hem zullen zijn. Daarom laat hij de keuze aan een mens: Paris, de zoon van de koning van Troje.

De drie godinnen kleden zich niet alleen helemaal uit om hun mooie lichaam te laten zien, maar proberen Paris ook met beloftes over te halen. Pallas Athena belooft Paris wijsheid als hij voor haar kiest. Hera belooft hem macht. En Aphrodite zegt: 'Paris, ik beloof jou Hele-

na, de mooiste vrouw op aarde.' Dat staat hem wel aan en hij roept Aphrodite uit tot de winnaar. Zij krijgt de appel. Maar als Paris zijn beloning opeist, blijkt dat Helena getrouwd is met de koning van Sparta. Die

laat Helena niet zomaar gaan en daarom ontvoert Paris haar. Dat pikt de koning van Sparta niet en zo komt het tot een oorlog tussen Troje en Sparta.

Ik dacht dat je het niet over oorlogen ging hebben.

Ik heb dit verhaal niet verteld omdat het een oorlog veroorzaakte, maar omdat het zo mooi laat zien hoe ruzie ontstaat. Veel conflicten komen niet vanzelf, maar doordat erop is aangestuurd. Zoals in dit geval

door Eris. Zij wordt de godin van de twist genoemd.

Wat is twist?

Twist is een ander woord voor *ruzie*.

Dat was natuurlijk de reden waarom ze niet was gevraagd voor het feest: ze waren bang dat de godin van de ruzie het feest zou bederven. Maar door haar niet uit te nodigen, werd ze juist kwaad. Ze nam wraak. Niet door zelf ruzie te maken, want dan werd ze gewoon van het feest verwijderd. Maar door te zorgen dat anderen ruzie kregen. Zonder dat iemand in de gaten had dat zij de aanstichtster was, gooide ze iets tussen de gasten wat iedereen wilde hebben.

Die gouden appel.

Juist. Met de tekst erop: *voor de mooiste*. Wie wil nou niet de mooiste van het feest zijn?

Ik niet.

Maar de drie godinnen op het feest wel. Die hadden niet door dat ze tegen elkaar uitgespeeld werden.

Die appel van Eris wordt ook wel *twistappel* genoemd. De ruzieappel. Je kunt je wel voorstellen wat er gebeurt als je zo'n appel met de inscriptie *voor het ware geloof!* gooit tussen alle religies op aarde.

Dan vechten ze om wie recht heeft op die appel.

Precies. Net zo goed als er gevochten wordt om een gouden appel waarop staat: *voor de rijkste!* *voor de machtigste!* *voor de moedigste!* *voor de snelste!*

Hé, bij sport heet het een gouden medaille!

Ja, daar kun je het mee vergelijken. Bij een wedstrijd gooien ze, als het ware, een gouden me-

daille in het veld en daar staat op: *voor de sterkste!* En dan vechten ze uit wie recht heeft op die medaille. Het heet niet voor niets *wedstrijd*.

Het kan ook op school. Dan staat er op die appel: voor de populairste! voor de slimste!

Goed voorbeeld.

Die appel is een symbool. Er wordt in het werkelijke leven niet echt een gouden appel gegooid. Het is meestal genoeg om te roddelen of leugens te verspreiden. *Stoken* noem je dat. Daar komt dan ruzie van. En vaak weet je niet wie precies de ruzie heeft veroorzaakt.

Dus je kunt zelf ook een twistappel gooien?

Zeker. Stel, je fluistert tegen Anna: 'Zeg, ik heb gehoord dat Emma jou stom vindt.' Dan heb je stiekem de twistappel gegooid. Je kunt er zeker van zijn dat er wrijving ontstaat tussen Emma en Anna.

Maar dan weten ze meteen dat ik de aanstichter ben.

Niet als je twijfel zaait.

Hoe dan?

Nou, je zegt bijvoorbeeld dat je het van Otto gehoord hebt en beloofd hebt om het niet verder te vertellen. Dan zorg je voor verwarring. Heb jij nou de appel van Eris gegooid of heeft Otto het gedaan?

Bij ons in de klas zou dat niet werken, want ze vinden mij al de stomste. Daar twijfelen ze niet over.

Oei, dat klinkt of iemand bij jóú een twistappel naar binnen heeft gegooid!

Wie dan?

Misschien jijzelf wel!

Hoe krijg ik hem er weer uit dan?

Gewoon, door te snappen dat die twistappel is >

Peter Paul Rubens (1577-1640) maakte dit schilderij omstreeks het jaar 1635. Paris is de man die voor de boom zit. Hij heeft een stok bij zich om schapen te hoeden, want dat doet hij in het dagelijks leven, ook al is hij een prins. De andere man stelt de god Hermes voor. Hij is de god van de boodschappers. Dat kun je zien aan de vleugeltjes op zijn helm. Maar welke godin is wie? Dat staat nergens geschreven, en toch weten we aan de hand van wat ze bij zich hebben dat de godin die links staat Pallas Athena is. Zij wordt namelijk vaak afgebeeld met wapens. Hera heeft een ander symbool meegekregen waaraan ze te herkennen is: de pauw. De middelste moet dus Aphrodite zijn. Ze wijst naar zichzelf alsof ze vraagt: 'Ben ik de mooiste?'

Er staat ook nog een engeltje op het schilderij. Daarmee bedoelt de schilder: let op, dames en heren, dit verhaal gaat over liefde en seks! In de Romeinse mythologie bestaat dit verhaal ook, maar daarin heten de godinnen Juno, Minerva en Venus.

< Het oordeel van Paris (±1635) door Peter Paul Rubens (1577-1640)

Linksboven op het schilderij vliegt Eris weg. Om haar wat gemener af te beelden, heeft de kunstenaar haar mannelijke trekken meegegeven.

Zou dit schilderij ooit breder zijn geweest? Het lijkt of er aan de linkerkant een stuk is afgesneden. Daar ligt een halve hand op de schouder van een vrouw. Die hand behoort toe aan een nauwelijks zichtbare man die achter haar zit. Alleen zijn halve hand is goed zichtbaar. Als ik de schilder was geweest en geweten had dat daar de rand van het schilderij was, had ik die hand weggelaten.

Het lastige van geschiedenis is dat je op sommige vragen geen antwoord kunt krijgen, omdat degene die het antwoord kan vertellen niet meer in leven is. Of omdat het antwoord nergens geschreven staat.

→De bruiloft van Peleus en Thetis (1593), een schilderij van Cornelis Cornelisz. van Haarlem (1562-1638)

gegooid. Het kan zijn dat iemand iets onaardigs heeft gezegd waardoor jij nu denkt dat jij stom gevonden wordt. Maar het kan ook zijn dat je jezelf hebt wijsgemaakt dat je stom bent. Húp, weg met die appel!

Ik zal het eens proberen.

Dan gaan we nu weer verder.

Wacht nog even. Je zei dat het een tocht zou worden langs personen naar wie een straat genoemd had kunnen worden. De Doornroosjestraat snap ik nog wel, maar de Erisstraat? Zij verdient die eer toch niet?

Er zijn heel veel straten genoemd naar mensen die niet zo aardig waren. Toch zou ik een standbeeld van Eris wel terecht vinden, vanwege de wijze les die in haar verhaal schuilt: *pas op voor mensen die stoken!*

Enfin, er zijn een hoop schilderijen waar Eris op staat, dus eigenlijk heeft ze al een soort standbeeld.

Kijk maar naar dit schilderij van Cornelis van Haarlem. Daar staat het verhaal van Eris ook op afgebeeld. Maar je moet er wel een beetje naar zoeken. De drie godinnen staan helemaal rechts in de verte op een heuvel. Paris zit op een rots.

Er staat nog iemand anders bij.

Dat is de god Hermes.

Wat doet hij erbij dan?

Zeus heeft aan Hermes gevraagd om de appel naar Paris te brengen.

En wat is er op de voorgrond te zien?

Het huwelijksfeest waar Eris niet voor uitgenodigd is.

Wel handig dat geen enkele vrouw zich zorgen hoefde te maken of ze wel een jurk aanhad die mooi genoeg was.

Vroeger wilden mensen net zo goed als nu kijken naar blote plaatjes. Dit was een nette manier om in die behoefte te voorzien.

Voor de schilder, Cornelis van Haarlem, was het verhaal van Eris een mooie aanleiding om een grote groep blote mensen te kunnen schilderen, want dat soort schilderijen was in trek. ***Ik vind het wel goed dat Paris zo klein staat afgebeeld op dit schilderij, want ik vind hem best wel dom.***

Waarom?

Wie kiest nou de mooiste vrouw als hij ook wijsheid of macht kan krijgen? Ze hoeft maar een puist te krijgen en ze is de mooiste niet meer!

Hij had sowieso beter wijsheid kunnen kiezen. ***De meeste meisjes vallen toch op iemand die een beetje slim is, denk ik. En als je macht hebt, kun je vast wel tien mooie vrouwen vinden die zo'n man leuk vinden.***

Wat ook raar is: als je wijsheid of macht hebt, dan heb je iets. Een vrouw kun je niet hebben. Die blijft altijd van zichzelf. Dus eigenlijk is het stom om de mooiste vrouw te kiezen.

Het is een verhaal waar je je over op kunt winden, en dat maakt het zo mooi, vind ik.

Ik vind het trouwens ook dom dat die godinnen zo graag de mooiste willen zijn.

Eris is misschien wel de slimste van het stel. Die hoeft maar een beetje te stoken en iedereen heeft ruzie!

Jammer dat ze niet op het schilderij staat.

Jawel, ze staat er wel op. Helemaal links vliegt ze ervandoor.
En waar is de gouden appel?
Die ligt in het midden op de voorgrond. Maar je kunt niet zien dat er iets op geschreven staat.
Het is zeker tijd om verder te gaan op onze wandeling door de geschiedenis? Wie krijgt het estafettestokje nu in handen?

Eerst Marcantonio Raimondi en dan een blote dame in het gras.
De Blotevrouwinhetgrasstraat lijkt me wel een leuk adres om te wonen.
Mij te druk. Al die mensen die door de straat komen om te kijken of er iets bloots te zien is!
O ja, dat lijkt me niks. Wat heeft die blote vrouw te maken met Eris?
Dat ga ik vertellen.

• Een gravure is de afdruk op papier van een tekening die gekrast is met een burijn of een ander puntig voorwerp in een metaal plaatje. Dat plaatje wordt ingesmeerd met inkt en daarna weer schoongeveegd. In de groeven blijft dan inkt achter. Onder een pers wordt het plaatje afgedrukt op papier. Dat papier zuigt de inkt uit de groeven. Zo ontstaat een tekening op papier. Zo'n plaatje kun je meerdere keren ininkten en ook meerdere keren afdrucken. Op die manier kun je meerdere exemplaren maken van één tekening. De afdruk is altijd het spiegelbeeld van de tekening op het metaal.

↗ Het oordeel van Paris, gemaakt omstreeks 1515 door Marcantonio Raimondi (±1480-1534)
→ Lunch in het gras (1863), door Edouard Manet (1832-1883)
→ → Beeld naar de Aphrodite van Knidos van Praxiteles uit vierde eeuw voor het begin van onze jaartelling, door een onbekende beeldhouwer. Het beeld werd gerestaureerd door Ippolito Buzzi (1562-1634)

Omstreeks 1515 maakte Marcantonio Raimondi (1489-1534) een gravure 🍷 naar een verloren gegaan schilderij van Raphaël Sanzio (1483-1520). Het stelt ook de drie godinnen Aphrodite, Pallas Athena en Hera voor. Ze staan bij Paris die de appel van Eris omhoog houdt.

Moeten we niet onderhand doorlopen? Bij Doornroosje moesten we meteen verder en nu blijven we al een poos treuzelen bij Eris. Moet het estafettestokje niet overgegeven worden?

Zeker. Het gaat ook niet om het linkerdeel van deze prent, maar om het rechterdeel. Daar zit een groepje van drie. Als je kijkt naar een schilderij dat ongeveer driehonderdvijftig jaar later gemaakt is, dan is duidelijk dat de schilder Edouard Manet (1832-1883) die gravure gezien móét hebben.

Ze zitten in bijna precies dezelfde houding! Dat kan geen toeval zijn.

Edouard Manet maakte het schilderij in 1863 en het heet: *Lunch in het gras*. Het werk heeft

op het oog niets met het oude godenverhaal te maken, maar er kwam evengoed ruzie van. De mensen uit de tijd van Edouard vonden een blote dame in het bos ongepast. Men was er wel aan gewend dat goden of figuren uit de Bijbel naakt werden afgebeeld, maar op dit schilderij gaat het om gewone mensen. Als in het echt een vrouw bloot in het gras was gaan zitten, zou ze meteen gearresteerd zijn.

Ik denk dat als die mannen ook bloot waren geweest, de mensen het niet zo raar hadden gevonden.

Dat denk ik ook.

Zou Edouard dat expres gedaan hebben?

Dat is heel goed mogelijk. Het gebeurt wel vaker dat kunstenaars expres voor wrijving en onrust zorgen. Om discussie uit te lokken of omdat ze willen opvallen tussen andere kunstenaars. Zoals Edouards tijdgenoot Gustave

Courbet. Die werd beroemd, of misschien wel berucht, door een schilderij dat *De oorsprong van de wereld* heet. Het is een schilderij waarop hij alleen de vagina van een vrouw schilderde. Tot ver in de vorige eeuw hing er een gordijntje voor het schilderij zodat je er alleen naar kon kijken als je het opzijschoof. Ik ben zelf in het museum geweest en toen hing het schilderij niet meer achter een gordijntje, maar er stond wel een suppoost in de buurt die ervoor zorgde dat er geen kinderen in de buurt kwamen.

Je laat er geen plaatje van zien?

Nee, beter van niet. Er zou ruzie van kunnen komen. Google maar als je het wilt zien.

Wat is het verschil tussen beroemd en berucht?

Beroemd word je als je bekend bent geworden doordat je iets goeds gedaan hebt en *berucht* als het iets slechts was.

Dus een schilderij van een vagina is iets slechts?

Nee, zeker niet. Ik bedoelde *berucht* ook eigenlijk meer in de zin van dat men er schande van sprak dat zulke blote schilderijen werden gemaakt.

Dat is eigenlijk nog steeds zo. Mensen kunnen flink van slag zijn als ze bloot zien.

Dat waren ze ook toen ze Phryne zagen.

Phryne?

Een vrouw die zowel beroemd was als berucht. ***Als ik mocht kiezen hoe ik later in de geschiedenis terecht kom, zou ik het liefst beroemd willen zijn, maar beroemd én berucht is misschien nog wel het mooist.*** Eh, Phryne werd beroemd vanwege haar blote lichaam.

O, dat hoeft van mij dan weer niet.

Dat dacht ik al.

Bloot heeft vaak voor opschudding gezorgd. Dit beeld is daarvan een voorbeeld.

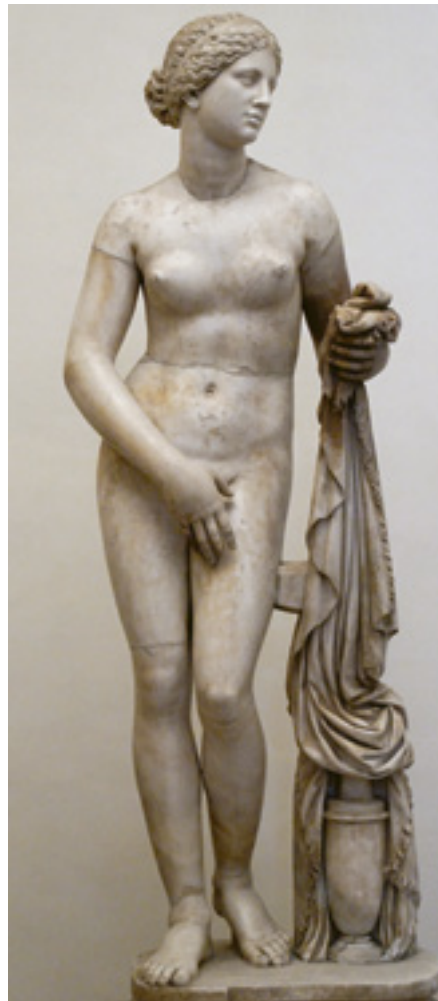
De Atheense beeldhouwer Praxiteles maakte het omstreeks het jaar 340 vóór onze jaartelling. Zijn vriendin Phryne zou ervoor model hebben gestaan. Het beeld stelt Aphrodite voor, de godin van de liefde, die net in bad wil gaan.

Het beeld zorgde voor ophef, omdat het voor het eerst was dat een godin naakt werd afgebeeld.

'Schandelijk!' riepen de bewoners van het eiland Kos, voor wie het beeld gemaakt was. Ze vonden de blote godin helemaal niet netjes. Daarom wilden ze het beeld niet hebben.

Praxiteles maakte toen een nieuw beeld voor Kos, maar dan met kleren aan. De blote Aphrodite kwam terecht in Knidos, waar het zó werd opgesteld, dat je het beeld van alle kanten kon bekijken. Er kwamen zo veel toeristen op af, dat de bevolking van Kos stikte van jaloezie.

Dat is best grappig. Wel jammer dat van al die barsten. Maar ja, dat heb je als een beeld zo oud is.

En dan is dit niet eens het echte! Het originele beeld is niet bewaard gebleven. Het werd door een Romeinse keizer geroofd en ging verloren bij een brand. Wel bestaan er kopieën van, omdat iedereen dat blote beeld wilde hebben. De meeste

werden gemaakt zonder dat de beeldhouwer het origineel had gezien, want fotografie werd pas ruim tweeduizend jaar later uitgevonden.

Wie het beeld wilde naäpen moest het doen met een beschrijving of met een munt waarop de Aphrodite van Knidos stond afgebeeld. Dat is de reden waarom alle kopieën er anders uitzien. Maar ook die kopieën zijn niet meer wat ze waren. Deze marmeren kopie bevindt zich in het Museo Nazionale Romano. Het is eigenlijk een kopie van een kopie. Daarom wordt het genoemd naar de kunstenaar die het beeld restaureerde: Ippolito Buzzi (1562-1634). De enige originele elementen zijn de torso en de dijen. Buzzi maakte er de rest bij.

Eigenlijk is het beeld dus gewoon nep.

Zo gaat het vaak met geschiedenis: die bestaat regelmatig uit flarden die overgeleverd zijn. Daar zijn dan door de jaren heen stukjes aan toegevoegd om er weer een heel verhaal van te maken. Precies zoals bij het beeld van Phryne gebeurde.

Bedoel je dat de geschiedenis ook nep is?

Zo ver zou ik niet willen gaan. De geschiedenis is te veelomvattend om die tot in detail na te vertellen. Je móét dus wel keuzes maken. Je probeert dan de belangrijkste details te vertellen en de rest laat je weg.

Maar hoe weet je dan wat de belangrijkste details zijn?

Dat kun je achteraf moeilijk bepalen, omdat je niet weet welke details zijn weggelaten.

Wie zegt dan wat belangrijk is en wat niet?

Degene die de geschiedenis vertelt. Of degene in wiens opdracht de geschiedenis wordt verteld.

Dat verklaart overigens ook wel voor een deel waarom in geschiedenisboeken zo veel jaartallen en belangrijke gebeurtenissen staan. Daar zijn meestal veel bewijzen van, zoals in welk jaar een oorlog is begonnen en wie won. Een geschiedschrijver zal niet gauw beweren dat iemand in het jaar 2000 is geboren als er bewijzen zijn dat het in 1990 was.

Nou, mijn moeder wel, hoor. Die is vier jaar ouder dan ze zegt.

Phryne, de vriendin van de beeldhouwer, stond bekend om haar schoonheid. Ze leefde als courtesane.

Wat is dat, courtesane?

Dat is een dame die voor geld en dure cadeaus omgang heeft met mannen die niet met haar getrouwd zijn.

Ze leefde in de Griekse stad Athene en moest daar terechtstaan. Het is niet duidelijk wat ze misdaan had. Waarschijnlijk had

ze iets doorverteld wat anderen niet mochten weten. Het moet behoorlijk ernstig zijn geweest, want als Phryne veroordeeld werd, kon ze ter dood gebracht worden. Het proces vond niet plaats in een rechtszaal met één rechter, maar voor een raad van maar liefst vijfhonderd mannen.

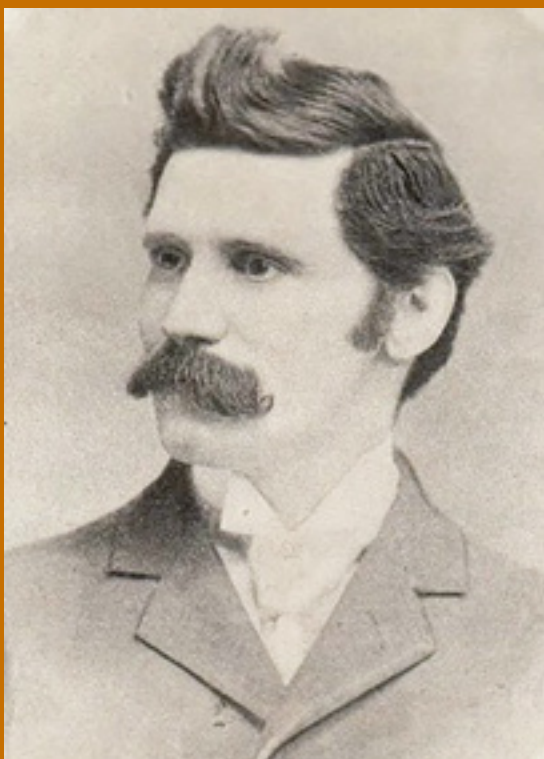
En hoeveel vrouwen?

Nul.

Om al die heren ervan te overtuigen dat

Phryne onschuldig was, trok haar advocaat haar omslagdoek weg, waardoor haar borsten werden ontbloot. De truc werkte en Phryne ging vrijuit.

Op dit schilderij, dat pas in 1861 werd gemaakt en dus een fantasievoorstelling is, deed Jean-Léon Gérôme erg zijn best om te laten zien dat Phryne de mooiste vrouw van de wereld was. In plaats van alleen haar borsten te ontbloten, schilderde hij >

Deze cartoon van presidentskandidaat Blaine maakte Bernhard Gillam (1856-1896) in 1884. De spotprent had veel invloed op de verkiezingen. De tegenstander van Blaine, Grover Cleveland, won die. Gek genoeg had Gillam zelf op Blaine gestemd, de kandidaat die hij op zijn cartoon belachelijk had gemaakt!

← Phryne voor de Areopagus (rechtens), een schilderij uit 1861 van Jean-Léon Gérôme (1824-1904)
↑ Bernhard Gillam, een foto uit 1894 gemaakt door M. Bell
→ Phryne voor de *Chicago Tribunal*, getekend in 1884 door Bernhard Gillam (1856-1896)

haar helemaal naakt, badend in het licht. **Ja, ze is mooi, maar er kan toch nog wel iemand mooier zijn, denk je als je haar ziet staan.** Maar je kunt niet zeggen dat ze níét de mooiste is, want de kunstenaar heeft een arm voor haar gezicht geschilderd, zodat je het niet kunt controleren. Toch is het hem gelukt om Phryne extra mooi te maken. Hij deed dat door de reacties te schilderen van de mannen om haar heen. Ze kijken alsof ze de allermooiste vrouw op aarde zien!

Wat slim!

Sommige geschiedschrijvers hebben beweerd dat Phryne op het punt stond om de rechtszaak te verliezen en dat om die reden, als laatste redmiddel, haar borsten werden ontbloot. De raad zou haar toen uit medelijden hebben vrijgesproken. Andere historici zeggen dat de jury haar vrijsprak omdat ze elk jurylid apart een hand had gegeven en huilend om haar leven had gesmeekt.

Helemaal ongewoon was het in die tijd trouwens niet dat vrouwen hun borsten lieten zien. Ze wisten dat alleen mannen rechter mochten zijn en speelden erop in dat die gevoelig waren voor vrouwelijk schoon.

Is het wel eens gebeurd dat een knappe boef zich uitkleedde voor een vrouwelijke rechter?

Niet dat ik weet. Maar er is wel een tekening waarop een man in zijn onderbroek voor rechtens staat. Mannelijke rechtens, dat wel.

Aha, het estafettestukje wordt doorgegeven.

Ja, het gaat naar een cartoon.

Dat het schilderij van Phryne behoorlijk beroemd was, bleek in 1884. Toen maakte de Amerikaanse cartoonist Bernhard Gillam een spotprent en nam het schilderij van Phryne als voorbeeld. Hij tekende een kandidaat die voor de Republikeinen een gooi wilde doen naar het presidentschap van de Verenigde Staten, James G. Blaine. Die wordt op de tekening ontbloot door iemand van een krant. Op zijn lichaam staan alle schandalen getatoeëerd waar Blaine in verwickeld was. Om zijn hals heeft hij een slabbetje waarop spottend staat dat hij betoverend aantrekkelijk is. De heren in de jury zijn allemaal leden van de Republikeinse partij. Onder de tekening staat: *Phryne voor het tribunaal van Chicago. Vurige voorstander: 'Wel, heren, neem niet de verkeerde beslissing! Hier is zuiverheid en aantrekkingskracht voor u. Kan niet verslagen worden!'*

En op de kruik staat: *Aangeboden aan J.G. Blaine door de koning van het lobbyen.*

Wat is lobbyen?

Lobbyisten proberen iets gedaan te krijgen door in te praten op bestuurders.

Er staat ook nog iets boven de tekening. Puck.

Dat is het blad waarin de cartoon verscheen.

Waar gaan we nu naartoe?

We blijven nog even bij Gillam, maar gaan naar een andere tekening van hem.

PUCK.

PHRYNE BEFORE THE CHICAGO TRIBUNAL

ARISTY ASSOCIATE.—"Now, Gentlemen, don't make any mistake in your decision! Don't Party and Negation for you—no't be best!"

Dit is een andere spotprent van Bernhard Gillam. Hij maakte hem in 1885, een jaar later dus, en het is niet helemaal duidelijk meer wat de grap is.

In ieder geval heeft Gillam de hoofdpersoon uitgebeeld uit het boek *Gullivers reizen*, een beroemd boek waarin Gulliver terecht komt op een eiland waar piepkleine mensen wonen, Lilliputters genaamd. Het

is alleen niet Gulliver zelf die op deze prent is afgebeeld, maar Henry Ward Beecher. Hij was een belangrijke man in zijn tijd in de Verenigde Staten van Amerika, al is zijn zus Harriet Beecher Stowe bekender gebleven door haar boek: *De hut van oom Tom*. Henry was een geestelijke die graag toespraken hield en zich duidelijk uitsprak tegen de slavernij en vóór de vrouwenbeweging. Hij had veel aanhangers, maar dat hij ook vrije liefde nastreefde, was menigeen te veel. Henry ging graag met vrouwen naar bed en dat mochten gerust andere vrouwen zijn dan zijn echtgenote. Op de spandoeken die de kleine mensjes op de tekening omhooghouden, staan aanwijzingen die duidelijk maken dat de hoge heren van toen zijn opvattingen veel te vrij en modern vonden.

Misschien is dat de grap: dat die hoge heren eigenlijk maar kleine druktemakertjes waren.

De kerk waar Henry zijn toespraken hield, was erg populair en veel mensen kwamen naar hem luisteren. Daartoe behoorden ook Elizabeth Richards Tilton en haar man Theodore. Henry had het kerkelijk huwelijk gesloten tussen de twee in 1855, toen zij eenentwintig was en hij twintig. Net als Henry streden zij voor de rechten van vrouwen. Die waren er destijds nauwelijks. Van vrouwen werd verwacht dat ze deden wat hun echtgenoot of vader wilde en daarmee was de kous af.

Theodore werd Henry's medewerker en

Elizabeth gaf les op de zondagschool die aan de kerk verbonden was. Alles ging goed tot Theodore er in 1870 achter kwam dat Beecher en zijn vrouw al twee jaar in het geheim een relatie hadden. Hij verbrak meteen zijn contacten met de geestelijke. Dat werd opgepikt door de krant de *Woodhull & Claflin's Weekly* en die wijdde er in 1872 een artikel aan.

Theodore diende twee jaar later een aanklacht in wegens overspel.

Waarom twee jaar later pas?

Dat weet ik niet. Wel is bekend dat het proces dat eruit voortkwam in alle kranten breed werd uitgemeten omdat iedereen smulde van een schandaal waar bekende mensen bij betrokken waren.

Het proces duurde erg lang en eindigde ook nog eens onbeslist, omdat de jury verdeeld was. En zo ging Henry vrijuit, want in de regel is het zo dat als er twijfel is, iemand niet wordt veroordeeld. *Het voordeel van de twijfel* noem je dat. Maar de reputatie van Henry was wel beschadigd, al kon hij in ieder geval nog doorgaan met zijn werk. Dat gold niet voor de Tiltons. Die verloren hun werk en hun goede naam.

Ik snap wel dat die vrouw in de problemen kwam, want zij was vreemdgegaan. Maar waarom leed haar man dan zo veel schade? Die had toch niks gedaan?

Ik weet het niet. Dat is het vervelende van geschiedenis: soms ontbreken er gegevens die zorgen voor het logische verband. 🍷 Wat ik wel weet, is dat Theodore emigreerde naar Parijs en de rest van zijn leven daar doorbracht.

Het is mij nu niet helemaal duidelijk naar wie in dit verhaal een straat genoemd zou moeten worden.

Je moet dat ook niet zo letterlijk nemen. Al denk ik wel dat er in Amerika straten naar Henry Beecher zijn genoemd.

Maar hij ging vreemd met de vrouw van iemand anders.

Henry heeft veel goeds in zijn leven gedaan. Moet hij worden afgerekend op de fouten die hij in zijn persoonlijke leven heeft gemaakt, of blijft het goede dat hij deed voor de samenleving tellen?

Oké, een steegje mag wel naar hem genoemd worden dan.

Of een pad.

Er zullen ook wel straten zijn genoemd naar Theodore Tilton, want hij is beroemd gebleven om een gedicht dat hij geschreven heeft. Maar naar Elizabeth heet waarschijnlijk geen enkele straat.

Nou, dan mag het estafettestokje van mij wel naar haar. Of gaat het naar Harriet Beecher Stowe, de zus?

Nee, naar de krant die ik noemde. De *Woodhull & Claflin's Weekly*!

Wat was daar dan zo bijzonder aan?

Veel. Eigenlijk alles! Om te beginnen: twee zussen begonnen die krant.

🍷 Wie de geschiedenis opschrijft van iets zonder zelf getuige te zijn geweest, is afhankelijk van wat anderen erover verteld hebben. Als er maar één bron is, heb je meestal maar het halve verhaal, want vaak is er ook nog een andere kant. Daarom is het belangrijk om te zoeken naar andere mensen die over hetzelfde verteld hebben. Omdat ik graag wilde weten waarom Theodore twee jaar wachtte met het indienen van een aanklacht tegen Henry, ben ik verder gaan zoeken. Uit andere bronnen blijkt dat de twee mannen met elkaar hadden afgesproken om de relatie tussen Elizabeth en Henry geheim te houden. Daar was reden voor, want Theodore had zelf ook meerdere keren overspel gepleegd. Onder meer met Victoria Woodhull. Victoria wilde het opnemen voor haar minnaar en maakte de affaire openbaar in de krant die ze samen met haar zus had opgericht. Omdat ze haar informatie van Theodore zelf had gekregen, was de afspraak tussen Theodore en Henry geschonden. Theodore besloot daarop alsnog een aanklacht in te dienen. Hij eiste van Henry een schadevergoeding wegens beschadiging van eigendom. Daarmee bedoelde hij dat Henry aan zijn vrouw gezeten had en in de wet stond dat een echtgenote het eigendom was van de man. Toen tijdens het proces Elizabeth wilde getuigen, werd dat door de rechbank verboden, omdat het ging om een zaak tussen twee heren waar een vrouw niets mee te maken had. Tot een uitspraak kwam het niet omdat de jury verdeeld was.

← Henry Ward Beecher; *Gulliver en de partij-Lilliputters*, een cartoon uit 1885 van Bernhard Gillam
↖ Henry Ward Beecher, tussen 1855 en 1865 gefotografeerd door Mathew Benjamin Brady
↑ Theodore Tilton (1835-1907) op een foto van omstreeks 1870 van een onbekende fotograaf
↗ Elizabeth Tilton (1834-1897), gefotografeerd omstreeks 1870 door Pendleton Photographers